

# PROBLEME LEGATE DE PROTECȚIA DREPTULUI LA VIATA LA ÎNCEPUT DE MILENIU III

*Asist. Drd. Monica POCORA*

## **SUMMARY**

*Between the protected rights by the romanian penal law, there is the privilege of life of one fellow. Therefore, the title of this theme is recommended matters looking for protection of this privilege, as well as the situations appeared by a sever illness of one person. I've discussed about euthanasia, the etymology, those three familiar and well-known meanings, as well as appearing controversy regardfully to this notion.*

*Another question that have been discussed, was about duplicate, between apparition, in animals province, until in human duplicate area.*

*This theme was conclusived through conclusions and suggestions. The suggestions are reportings about the human duplicate and euthanasia. These should be express scheduled of romanian penal law and considered offences of attempt for human being; or, the euthanasia should be extenuating circumstances of manslaughter when this is imposed by medicamentary reasons.*

## ➤ **Reglementarea euthanasiei si protecția juridico-penala a dreptului la viata**

In discuția teoretică<sup>1</sup> dreptul la viața este ocrotit pentru că răspunde fie unui interes al individului, fie pentru că este o valoare socială de care este interesată întreaga colectivitate, teza dominantă a fost aceea că statul ocrotește viața umană în interesul individului pentru care aceasta constituie bunul suprem, însă ocrotirea privește mai cu seamă interesul colectivității în considerarea obligațiilor care revin individului față de familie și societate. Așa se explică de ce omorul la cerere sau cu consimțământul victimei nu este în afara sancțiunii penale.

În raport cu legislația română în vigoare, care nu admite omorul la cerere sau prin consimțământ, socotind că în acest caz s-ar putea reține cel mult o circumstanță atenuantă judiciară în favoarea autorului, cu atât mai mult trebuie să privim ocrotirea vieții ca având la bază interesul societății. Legea penală are în vedere și semnificația vieții pentru individul izolat, dar aceasta nu determină recunoașterea vreunui drept al individului la curmarea vieții, adică la provocarea morții cu ajutorul altor persoane, chiar și pentru a pune capăt suferințelor unei boli ireversibile. Moartea<sup>2</sup>, în acest caz chiar dacă ar deveni o soluție mai bună pentru bolnav (euthanasie) decât continuarea existenței, legea penală română sancționează pe cei care ar indemnă sau ajuta pe bolnavi să-și curme viața, ca și pe cei care la cererea ori cu consimțământul bolnavului i-ar lua viața. Legată de problematica incriminării omorului și mai ales de problematica subiectului pasiv al infracțiunii este și mult controversată chestiunea a euthanasiei.

### **a. Conceptul de euthanasie**

Originea noțiunii o găsim în cuvintele grecești “Eu” care înseamnă “bine, bun” și “Thanatos” prin care se înțelege “moartea”. Într-o traducere liberă, euthanasia ar însemna provocarea unei morți ușoare, scurtarea suferințelor uneori îngrozitoare, ale sfârșitului fizic. Iată cum definește dicționarul juridic penal euthanasia: “uciderea săvârșită sub impulsul unui sentiment de mila pentru a curma chinurile fizice ale unei persoane care suferă de o boală incurabilă și a cărei moarte este din această cauză inevitabilă<sup>3</sup>.”

Conform unei definiții mai recente<sup>4</sup>, euthanasia reprezintă “uciderea unei persoane care suferă de o boală gravă la cererea acesteia”.

Consecințele comiterii omorului în aceste condiții și anume de a face un bine victimei, a constituit obiect de cercetare încă din timpurile străvechi (în opera lui Platon) și este susținută și în prezent.

Termenul de euthanasie este folosit în trei sensuri<sup>5</sup>:

1. Suprimarea vieții tuturor persoanelor “de valoare inferioară”, cum ar fi nebunii, copii cu infirmități mintale sau fizice grave, persoane handicapate, etc.

<sup>1</sup> George Antoniu, Emilian Dobrescu, Tiberiu Dianu, Gheorghe Stroe, Tudor Avrigeanu “Reforma legislației penale” Editura Academiei Române, București 2003 pagina 250

<sup>2</sup> George Antoniu “Ocrotirea penală a vieții persoanei”, Revista de drept penal nr. 1/2002 pagina 19

<sup>3</sup> George Antoniu, Constantin Bulai, Gheorghe Chivulescu “Dicționar juridic penal” Editura științifică și enciclopedică, București 1986 pagina 107

<sup>4</sup> Mihai Adrian Hotca “Dicționar de drept penal”, Editura Editas București 2005 pagina 167

<sup>5</sup> Alexandru Boroi “Euthanasia- concept controversat și reglementari” Revista de drept penal nr. 2/1995 pagina 80

2. Accelerarea morții persoanelor care nu mai au nicio șansa de însănătoșire și care suferă chinuri mari fiind deja în faza finală a morții.

3. Reducerea chinurilor finale fără a provoca moartea.

În primul caz, ne aflăm în prezența unei eutanazii forțate, care astăzi și-a pierdut orice valoare. Viața modernă respinge ideea eutanaziei forțate. Evident, nici în sensul celui de al 3-lea subpunct nu face obiect de discuție din punct de vedere al dreptului penal deoarece ușurarea suferințelor bolnavilor, a răniților nu doar că nu este pedepsibilă dar este și o îndatorire de bază a medicilor și a personalului sanitar.

Doar semnificația arătată la cel de al 2-lea subpunct mai constituie astăzi teren pentru dispute între specialiștii dreptului penal sau între aceștia și medici.

#### **b. Controverse privind eutanasia**

Asemenea controverse au existat și în trecut. Unii autori, pornind de la ideea că sinuciderea este un drept al fiecărui individ au susținut că oricine poate transmite altei persoane dreptul de a-i lua viața.

În secolul trecut a luat naștere un curent denumit "Dreptul asupra morții" și care reclama pentru fiecare individ dreptul de a cere să fie salvat de chinurile morții.

Această concepție nu a fost consacrată în nicio legislație<sup>6</sup>, legiuitorii manifestând o explicabilă prudență în a permite suprimarea vieții la cererea unei persoane, oricât de motivată ar fi o atare soluție. Pentru prima dată<sup>7</sup> omorul la cerere a fost reglementat în Codul Penal german, care prevedea că cererea persoanei trebuie să fie "explicită și serioasă" pentru a putea fi luată în considerare.

De asemenea, Codul Penal maghiar din 1980, reglementa omorul la cerere, condiția fiind existența unei "cereri motivate și serioase". Aceeași condiție o reclama și Codul Penal elvețian din 1916 în sensul unei "cereri urgente și serioase".

În această categorie trebuie inclus și Codul Penal german din 1939, care reglementa omorul consimțit doar dacă cererea provenea din partea unui om bolnav sau grav rănit.

Codul Penal italian, în art. 579 prevedea posibilitatea sancțiunii atenuante a "omuciderii aceleia care consimte". Fapta era considerată un delict asupra persoanei.

#### **c. Legislația română și eutanasia**

Legislația română s-a situat ferm pe poziția pedepsirii omorului, chiar în condițiile eutanaziei, Codul Penal român de la 1936, incrimina în mod distinct uciderea unei persoane în urma rugăminții stăruitoare și repetate a acesteia sau sub impulsul unui sentiment de milă pentru a curma chinurile unui bolnav incurabil<sup>8</sup> (art. 468, al.1). În comentariul acestui text de lege, cauza pentru care victima își dorește moartea nu prezenta importanță (boala incurabilă, onoare).

În același sens s-a pronunțat și V. V. Stanciu<sup>9</sup>, care susține că elementele unei veritabile eutanazii sunt: o boală incurabilă cu evoluție fatală; suferința atroce; cererea repetată a bolnavului care imploră moartea ca o eliberare.

Conform Codului Penal în vigoare<sup>10</sup>, eutanasia nu are nici o eficiență juridică.

### ➤ **Problema clonării și protecția juridico-penală a protecției dreptului la viață**

#### **a. Istoric și importanța problemei**

Sfârșitul de secol și mileniu ca și începutul mileniului III au fost puternic marcate de o problemă deosebit de importantă, anume problema clonării în general și problema clonării umane în special.

Desigur, problema nu este nouă dar ea a căpătat numai în actualul moment o deosebită importanță ca urmare firească a cuceririlor științifice pe parcursul celor două milenii, progreselor rapide și imprevizibile ale științei.

Nu era vorba de ficțiuni, de legende, ci de experimente concrete, dar care aveau să deschidă drumuri noi perfecțiunii genomului uman.

#### **b. Dezbatere, controverse, reglementare**

Experimentul clonării a început încă de la jumătatea secolului trecut, mai întâi în domeniul animalelor (clonarea broaștelor, a unor mamifere - oița Dolly). Procesul clonării face parte din ingineria genetică cu aplicații în toate domeniile; se pare că s-ar fi clonat chiar și vocea umană.

<sup>6</sup> George Antoniu "Ocotirea penală a vieții persoanei" Revista de drept penal nr. 1/2002 pagina 16 Revista de drept penal și știința penitenciară nr. 7/1927 pagina 73

<sup>7</sup> D.M. Causanschi "Omorul fără voie sau din compătimire în legislația contemporană. Responsabilitatea juridică

<sup>8</sup> Vintilă Dongoroz și colaboratorii "Noul cod penal și codul penal anterior" Editura politică București 1969 pagina 117

<sup>9</sup> V.V. Stanciu "La Fausse Euthanasie", La Vie Judiciaire, nr. 886/1962 pagina.

<sup>10</sup> Ilie Pascu, Valerica Lazar "Drept penal partea specială" Editura Lumina Lex București 2005 pagina 78

Legislația franceză a interzis încă din 1994 experimente de embrion uman, precum și obținerea de astfel de embrioni pentru cercetare, dar nu a precizat în mod explicit interzicerea clonării ca procedeu de “duplicare” a ființei vii<sup>11</sup>.

Nu doar juriștii și oamenii de stat și-au spus cuvântul în legătura cu clonarea umană, ci și diferite categorii de oameni de știință și reprezentanți ai cultelor. Astfel, nu este lipsit de interes să amintim că Biserica s-a pronunțat și se pronunță cu multă fermitate împotriva clonării umane, fiecare cult aducând argumente în sprijinul împotrivirii sale. Așadar, Biserica Ortodoxă Română susține că aceasta nu poate duce decât la o criză morală, clonarea fiind considerată “un atentat la adresa Creatorului, un atentat la adresa persoanei umane – unic din punct de vedere al doctrinei creștine – și un atentat al echilibrului vieții”<sup>12</sup>.

Biserica Adventista considera că folosirea unei celule donor de la un individ din afara cuplului casătorit poate naște probleme legate de relații și responsabilități. Un alt risc major este că această tehnică ar putea conduce la folosirea celor clonați; de pildă s-ar putea clona indivizi pentru a fi surse de organe pentru transplant.

Este susținută și ideea sprijinirii familiei, astfel încât copiii să se dezvolte în ambianța unei familii iubitoare, cu implicarea ambilor părinți.

Singura lege fundamentală a unui stat care cuprinde dispoziții privitoare la clonare este Constituția Elveției, adoptată prin referendum popular la 18 aprilie 1999 și intrată în vigoare la 1 ianuarie 2000<sup>13</sup>. Această Constituție cuprinde în titlul III “Confederația, cantoanele și comunele” la capitolul 7 un articol special, art. 119 intitulat “Procrearea asistată medicală și ingineria genetică în domeniul uman”.

Acest text dispune următoarele:

- Ființa umană trebuie să fie protejată contra abuzurilor în materie de procreație medicală asistată și de inginerie genetică;

- Confederația legiferează asupra utilizării patrimoniului germinal și genetic uman.

Efectuând aceasta, ea are grija să îi asigure protecția demnității umane, a persoanei și a familiei, precum și respectarea următoarelor principii<sup>14</sup>:

**a.** orice formă de clonare și orice intervenție în patrimoniul genetic al celulelor reproducătoare și embrioni umani sunt interzise;

**b.** patrimoniul genetic și germinal neuman nu poate să fie nici transferat în patrimoniul germinal uman nici să fuzioneze cu acesta;

**c.** recurgerea la metode de procreare asistată medicală nu este autorizată decât atunci când sterilitatea sau pericolul transmiterii unei boli grave nu pot fi înlăturate în alt mod și nu pentru a dezvolta la copil anumite calități sau pentru a face cercetări, fecundarea ovulelor umane în afara corpului femeii nu este autorizată decât în condițiile prevăzute de lege; nu pot fi dezvoltate în afara corpului femeii până la stadiul de embrion un număr mai mare de ovule umane decât pentru a fi implantate imediat;

**d.** donarea embrionului și oricăror forme de maternitate, de substituție sunt interzise;

**e.** nu se poate face comerț cu materiale seminale umane și nici cu produse care ar rezulta din embrioni;

**f.** patrimoniul genetic al unei persoane nu poate să fie analizat, înregistrat și comunicat decât cu consimțământul acesteia sau în virtutea unei legi;

**g.** orice persoană are acces la datele privitoare la ascendența sa.

### ➤ **Probleme juridice pe care le ridică clonarea ființelor umane**

O primă problemă este aceea a titularului dreptului la viață în sensul art. 2 al Convenției Europene a Drepturilor Omului. În literatura de specialitate s-a insistat asupra a ceea ce se înțelege prin noțiunile de persoană și de viață, pentru a vedea cine poate beneficia de protecția dreptului la viață, de unde începe și unde se termină viața<sup>15</sup>.

<sup>11</sup> Catalina Draghiciu “Aspecte inedite ale dreptului la viață în legislația și practica internațională cu privire specială la problema clonării umane” Revista Pro Patria Lex București nr. 4/2005 pagina 197

<sup>12</sup> Poziția unor biserici creștine: “clonele nu vor putea fi primite în biserică pentru că nu vor fi decât niște monștrii de laborator. Nu vor avea slujbe nici de botez nici de înmormântare” România Libera nr. 3194/2003

<sup>13</sup> Victor Duculescu, C. Calinoiu, G. Duculescu “Drept constituțional comparat” Editura Lumina Lex București 2004 volumul 2 pagina 73

<sup>14</sup> Catalina Draghiciu “Aspecte inedite ale dreptului la viață în legislația și practica internațională cu privire specială la problema clonării umane” Revista Pro Patria Lex București nr. 4/2005 pagina 200

<sup>15</sup> C. Barsan “Protecția dreptului la viață în Convenția Europeană a Drepturilor Omului” Curierul judiciar nr.8/2003 pagina 3

Sub aspectul stabilirii titularului dreptului la viața, se poate discuta dacă o persoană clonată poate beneficia de acest drept și anume din ce moment.

O altă problemă care poate suscita controverse, ar fi de pildă cea referitoare la cetățenia persoanei clonate; cum ar fi situația unei ființe clonate a cărui embrion a fost realizat din produsul de la o persoană aflată în aceeași țară cu persoana purtătoare. În acest caz nu se poate pune problema cetățeniei, clona având cetățenia pe care ambii sau cei trei parteneri o au, dar dacă de pilda, persoana de la care se preleva celula aparține unui stat, iar purtătoarea este cetățeană unui alt stat se vor ridica astfel probleme de cetățenie. Dacă ținem seama de performanțele redutabile pe care le cunosc mijloacele de transport în momentul de față, există situații în care donatorul se afla pe un continent iar purtătoarea pe un alt continent. Care va fi în acest caz cetățenia clonei?<sup>16</sup>

În situația în care ambii sau cei trei factori antrenați în procesul clonării aparțin aceluiași stat, reglementarea cetățeniei ar reveni organelor statului respectiv. În situația în care ar fi vorba de o clona "transcontinentală", situația devine mai complicată. O dificultate în reglementarea acestei probleme o constituie faptul că de regulă nu se știe cine este donatorul și datele acestuia. Într-o atare situație se poate deduce că cetățenia clonei este cetățenia purtătoarei (mater semper certa est), ceea ce ar conduce la ideea "matriarhatului" într-o variantă ultramodernă.

Ceea ce este însă mai dificil decât problema cetățeniei, este problema rudeniei. O primă situație este aceea în care nu se cunoaște donatorul. Atunci cine poate fi considerat tatăl, căci purtătoarea este considerată a fi mama?

Problema aceasta vizează serioase complicații în ceea ce privește căsătoria și succesiunea. Când și cum s-ar putea ști cine cu cine se poate căsători, cine pe cine și în ce quantum poate accede la succesiune?

Mai poate fi imaginată situația unei clone cu două mame, în sensul că ovulul prelevat de la o femeie pentru a fi pregătit pentru însemințare poate fi plasat în uterul femeii de la care s-a prelevat ovulul, fie al unei alte femei.

Cât privește problema numelui pe care îl va primi ființa clonată, se pot imagina trei situații și anume:

- numele celui de la care s-a prelevat celula de bază;
- numele celui de la care s-a prelevat ovulul în vederea creării embrionului;
- numele purtătoarei.

O altă problemă ar putea viza reconsiderarea unor instituții juridice precum înfierea, stabilirea paternității și contestarea paternității. Aceste aspecte demonstrează cât de complexe și de controversate pot fi problemele juridice pe care le ridică clonarea umană.

### ➤ **Concluzii și propuneri de lege-ferendă**

**a.** Perioada contemporană este marcată de profunde schimbări legislative. Aceste schimbări fac parte integrantă din actul de reformă al dreptului penal, reforma care, pentru a fi realizată corect și în direcții normale impune o cunoaștere obiectivă a realității. La întrebarea ce loc ocupă protejarea drepturilor omului în general și a dreptului la viață în special în actul de reformă, răspunsul este simplu și anume: viața și-a câștigat locul bine meritat în ierarhia valorilor, în fruntea acestora, prin aceea că fiind lezată sau periclitată, niciodată nu mai poate fi restabilită. În timp ce alte valori precum libertatea, sănătatea, patrimoniul, pot fi restabilite, viața omului odată suprimată, nimeni nu o mai poate reda.

Viața este un bun pe care îl primim o singură dată și de aceea trebuie depusă toată diligența pentru a-l proteja. De remarcat este totuși contemporaneitatea cu ideea de stat de drept, în care persoana omului cu toate drepturile și libertățile sale ocupă un loc primordial în cadrul piramidei valorilor sociale.

**b.** Propuneri de lege-ferendă:

- definirea în mod expres în legea penală unor noțiuni precum: eutanasiu și clonare;
- să se prevadă într-un articol distinct o infracțiune de omor în forma atenuantă, datorită cererii stăruitoare a victimei din motive terapeutice-eutanasiu-, legea penală cuprinzând un articol distinct cu reglementarea privind omorul deosebit de grav;
- să se prevadă expres în legea penală că eutanasiu și clonarea sunt considerate infracțiuni ca atentat la viața omului.

---

<sup>16</sup> www.thefarmsworths.com